

РЕЦЕНЗИЯ

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ПЛОВДИВ

Вх. № *Р.094* / 13.09.2021 г.

Във връзка с дисертационен труд за присъждане на научна степен "ДОКТОР НА НАУКИТЕ" на тема: "ПЪТЯТ ОТ ПРОФЕСИОНАЛНОТО ИЗПЕПЕЛЯВАНЕ КЪМ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УДОВЛЕТВОРЕНИЕ В ОБЩАТА МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА. ОБЩА МЕДИЦИНА КАТО ПРОФЕСИОНАЛЕН ИЗБОР"

Автор на дисертацията:

доц. д-р Радост Спиридонова Асенова, дм, Катедра по Урология и Обща медицина, Медицински Университет – Пловдив

Член на Научното жури, изготвил рецензията:

проф. д-р Арман Шнорк Постаджиян, дм, Катедра Обща медицина, МУ гр София

Рецензията е изготвена според Закона за развитие на академичния състав (ЗРАС), Правилника за приложение на ЗРАС (ПРЗРАС) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности (ПУРПНСЗАД) в МУ-Пловдив. Научното жури за публичната защита на дисертационния труд е определено със заповед на Ректора на Медицински Университет – Пловдив № Р-1336/18.08.2021 г. Темата на дисертационния труд е предварително обсъдена и приета на Катедрен съвет, Катедра по Урология и Обща медицина, Медицински Университет – Пловдив – прот. 9/30.06.2021 и утвърдена от Факултетен съвет на МУ-Пловдив с прот 6/28.07.2021 год

Представеният комплект материали на хартиен/електронен носител е в съответствие с процедурата за придобиване на НС „доктор на науките“ в МУ – Пловдив; Правилник на МУ-Пловдив

Д-р Асенова е родена през 1973 год. Средното си образование завършва през 1991 год в математическа гимназия, висшето си медицинско образование през 1997 год във ВМИ, Пловдив. Работила е като участъков терапевт в I-ва градска поликлиника Пловдив (1997-1998 год), през 1999 год след конкурс е зачислена за редовен докторант в МУ Пловдив, която след 2002 год се трансформира в докторантура на самостоятелна подготовка. От 2002 год д-р Асенова е в състава на Катедра по Обща медицина на МУ-

Пловдив, като последователно заема научните звания асистент (2002-2005), старши асистент (2005-2009) и главен асистент (от 2009-2012 год) в Катедра „Здравен мениджмънт, икономика на здравеопазването и обща медицина“, МУ Пловдив. През 2009 год д-р Асенова защитава успешно дисертационен труд на тема „Наднормено тегло при деца в ранна училищна възраст и превантивна дейност на общопрактикуващите лекари“ и ѝ е присъдена образователната и научна степен „доктор“ по специалността 03.01.53 „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ - (Диплома №33278 на ВАК от 08.06.2009 г.) От 2012 год е доцент към катедрата, понастоящем Катедра по Урология и обща медицина.

Д-р Асенова има **признати специалности по трудова медицина** от 2008 год и **обща медицина** от 2004 год. През 2009 год има завършена **магистратура по здравен мениджмънт** във Факултета по обществено здраве на МУ, Пловдив. Има **допълнителни квалификации** по абдоминална ултразвукова диагностика, ултразвукова диагностика на щитовидната и млечната жлеза, компютърна техника и технологии, както и многобройни участия в **специализирани курсове, пряко свързани с научната специалност**, от които впечатление правят обучение на обучители, комуникативни умения, качество на общата медицинска практика, палиативна медицина, справяне с депресия и тревожност в общата практика, образователна и медицинска интеграция на уязвимите малцинствени групи и други. Д-р Асенова е основен представител за България на **Европейската мрежа за научни изследвания в областта на общата медицина**, може би най-престижната международна организация по специалността, част от научния комитет на организираните и проведен с голям успех конгрес на EGPRN в Пловдив в периода 6-9 май 2010 година. Други важни членства представляват тези в Европейската организация за промоция и превенция в общата практика и Асоцията по фамилна медицина в Югоизточна Европа. Учредител и председател е на Сдружение на обучители и изследователи в България по обща медицина (СОИБОМ), Владее писмено и говоримо английски език.

Структура на дисертационния труд:

Дисертацията на Доц. Радост Асенова е написана на 220 стандартни страници, от които:

1. Заглавна страница – 1
2. Акроними – 1
3. Съдържание – 2
4. Въведение - 1

5. Литературен обзор - 34
6. Цел, задачи - 2
7. Методология - 13
8. Собствени резултати и обсъждане - 118
9. Изводи – 2
10. Препоръки и приноси - 3
11. Литература – 16
12. Приложения - общо 8

Съотношението обзорна: методична: резултатно-разборна част е оптимално, съответно 25:15:60%. Дисертацията съдържа общо 56 таблици, 9 схеми и 25 фигури и 8 приложения. В дисертационния труд са включени 296 източника, от които 64 на кирилица. Всички цитирани заглавия имат непосредствено отношение към проучвания проблем.

Характерни особености на труда:

Темата на дисертацията е удачно подбрана по отношение на значимост на проблема и актуалност. Двадесет години след старта на здравната реформа в България, обща медицина все още се утвърждава като клинична специалност и самостоятелна академична и научна дисциплина. В научната литературата преобладават изследвания насочени към оценка на стреса и синдрома на изпепеляването, по специално влиянието на някои демографски фактори и работната среда. Оценката на позитивните фактори в работата на ОПЛ, психосоциалните условия на труд, психологично трудният контингент за работа в общата медицинска практика, какъвто са полиморбидните пациенти, както и някои личностови характеристики на общопрактикуващите лекари (напр. локус на контрол) не са достатъчно добре проучени. Към настоящия момент в нашата страна няма данни за динамиката на бърнаут синдрома и нивото на удовлетвореност на ОПЛ в хода на утвърждаването на специалността. Липсва информация за връзката между психологическият конструкт локус на контрол сред общопрактикуващите лекари, степента на пациент-центрираност и нивата на бърнаут и удовлетвореност от работа.

Литературният обзор е оформен на 34 страници и представя автора като водещ експерт по този въпрос.

Последователно са обхванати развитие на общата медицина и съвременни предизвикателства в общата медицинска практика, психологическият конструкт „локус на контрол“, личност-центрирани грижи в общата медицинска практика, споделено вземане на решение за оценка на личност-центрирани грижи, полиморбидност в и Бърнаут синдром сред общопрактикуващите лекари, положителни аспекти свързани с работата в общата медицинска практика и професионална удовлетвореност на общопрактикуващите лекари

От обзора под формата на заключение са изведени фактически предпоставките за проучването. Като основни предпоставки се оформят

- Необходимо е активно и целенасочено обсъждане на философията на специалността обща медицина, която е основа за нейното утвърждаване и оказването на качествени медицински грижи.
- Изминалият период след реформата изисква в динамика да се разгледа характеристиката на практикуващите лекари и да се оцени едновременно степента на прегаряне, и удовлетвореността от работата в здравната система.
- Задълбоченото познаване на фактори свързани с личността, философията на специалността и работната среда и търсенето на взаимовръзки между тях би допринесло за детайлна характеристика на специалността и би било предпоставка за осъзнат избор от страна на младите лекари

Целта на проучването е формулирана точно и ясно - да се изследват фактори свързани с устойчивост в професията и уязвимост на общопрактикуващите лекари за развитие на бърнаут синдром, с цел изготвяне на интервенционален модел за професионално ориентиране.

За постигането ѝ, са определени 6 основни задачи в дисертационния теза:

1. Да се изследват позитивни фактори в общата медицинска практика.
2. Да се характеризира съвременният ОПЛ на базата на личностови аспекти на ОПЛ, фактори, свързани с философията на специалността и с работната среда
3. Да се направи комплексна оценка на синдрома на професионално изпепеляване сред ОПЛ в общата медицинска практика.
4. Да се анализира нивото на удовлетвореност съотносимо към съвременната характеристика на ОПЛ.
5. Да се направи сравнителна оценка на профила на ОПЛ през 2003г. и 2019г.

6. Да се изготви интервенционален модел за професионално ориентиране с цел превенция на бърнаут синдром.

Силно впечатление прави **методиката на проучването**, което включва комплексна методика от собствено изработени и стандартизирани инструменти:

КОЛИЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ ЗА НАБИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ДАННИ

Пряка анонимна индивидуална анкета за 340 ОПЛ за изследване на бърнаут синдром и ниво на удовлетвореност с включен панел от следните компоненти - Социално-демографски данни, професионална характеристика, стил и начин на живот на ОПЛ, удовлетвореност, Maslach Burnout Inventory (MBI), Трудности в обслужването на полиморбидни пациенти, Въпросник за споделено вземане на решения "9-Item Shared Decision-Making Questionnaire – physician version (SDM-Q-Doc-Bulgarian)", Въпросник за локализация на контрол, напълно структурирано, телефонно интервю сред ОПЛ за изследване на позитивни аспекти в общата медицинска практика.

КАЧЕСТВЕНИ МЕТОДИ ЗА НАБИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ДАННИ

- Полуструктурирано пряко интервю сред ОПЛ за извеждане на позитивни аспекти в работата
- Фокус групи сред студенти 5-ти медицински курс
- Делфи консенсусна процедура и номинална група за валидиране на изведените позитивни аспекти в работата на ОПЛ и приоритизирането им.

Получените резултати са убедителни, добре онагледени с таблици и фигури. Представени са ясно и точно, и задълбочено съпоставени с резултати от други източници. За получаването им са използвани напълно подходящи статистически методи. В отделните подглави има подробен анализ на наблюдаваните зависимости. Залючението отговаря на получените резултати. Същото се отнася и за направените изводи. С помощта на получените данни се установява, че в нашата страна преобладават ОПЛ с вътрешен локус на контрол, удовлетворени от работата, с висока степен на пациент-центрираност, приемащи ограниченото време за консултиране като водеща бариера при обслужването на полиморбидните пациенти. Синдромът на професионално изпепеляване представлява значим проблем, широко разпространен сред общопрактикуващите лекари. Близко половината от ОПЛ са с високи нива на емоционално изтощение, малко над една трета са с високи нива на деперсонализация и ниски нива на професионално представяне. Предиктори за синдрома на

изпепеляване са външен локус на контрол на ОПЛ, възраст над 50г., по-ниска степен на пациент-центрираност, липса на обучения по личност-центрирани грижи, нагласи за смяна на работата. С утвърждаване на специалността обща медицина нивото на емоционално изтощение е намаляло, докато нивото на удовлетвореност на ОПЛ е статистически значимо по-високо в сравнение с въвеждането на специалността. Резултатите доказват значимостта и необходимостта от обучение на студентско ниво по дисциплината обща медицина в трите насоки – личностови, свързани с философията на специалността и работната среда. Обучението би могло да служи едновременно за професионалното ориентиране, превенцията на бърнаут синдрома и за постигане на професионална удовлетвореност.

Приносите от разработката са в три направления – оригинален характер (Направена е оценка на нивата на бърнаута сред ОПЛ в динамика; изследвано е влиянието на личностови и професионални фактори, стил и начин на живот свързани с превенцията на синдрома на изпепеляването. За първи път се установяват конкретни взаимовръзки между скалите за оценка на локус на контрол, пациент-центрираност при полиморбидни пациенти; нива на бърнаут и удовлетвореност на ОПЛ в България), потвърдителен и приложен характер – най-вече във валидиране въпросника за оценка на споделено вземане на решение SDM-Q-Doc Bulgaria и международно приета дефиниция за полиморбидност на български език и особено в учредяване на професионална мрежа - Сдружение на обучители и изследователи в България по обща медицина (СОИБОМ), която промотира специалността и създава международни, интердисциплинарни връзки

Изведени са практически препоръки към МЗ, лекарските и пациентските организации, и към общопрактикуващите лекари за признаването и приложението на подхода и необходимостта от допълнителни обучения на ОПЛ в България, с цел подобряване качеството на здравните грижи, както и повишаване удовлетвореността на лекари и пациенти

Резултатите от дисертацията потвърждават и обогатяват познанията относно факторите влияещи върху ПРОФЕСИОНАЛНОТО УДОВЛЕТВОРЕНИЕ В ОБЩАТА МЕДИЦИНСКА ПРАКТИКА, като същевременно трасира и пътя на бъдещо развитие на кадрите и предизвикателства

По темата на дисертацията кандидата е публикувал тринадесет работи, приети и отпечатани в списания с импакт фактор – общо 5 на брой, 7 в индексирани и реферирани в международни бази данни списания “Обща медицина” и “Folia Medica”,

както и една глава в колективен учебник The World Book of Family Medicine – WONCA Europe Edition 2020. В седем от посочените публикации доц. Асенова е първи или единствен автор. Две от статиите с импакт фактор са цитирани 17 пъти в Web of Science. Въз основа на тези факти научната активност в периода на изготвяне на труда се оценява като оптимална и отговаряща на наукометричните показатели на МУ-Пловдив за звена с клинично-диагностична дейност.

Заключение:

В заключение представената дисертация от **Доц. Радост Спиридонова Асенова, дм** съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията за присъждане на научна степен **“ДОКТОР на НАУКИТЕ”**.

На тези основания предлагам на уважаемите членове на Научното Жури да гласуват положително и предложат на Ректора на МУ - Пловдив **да присъди научната степен „доктор”** по научната специалност обща медицина, на **Доц. Радост Спиридонова Асенова, дм**, Катедра по Урология и Обща медицина, Медицински Университет – Пловдив.

12.09.2021 г.

гр. София

Проф. д-р Арман Постаджиян, д.м.

Катедра Обща медицина, МУ гр София